

Natten då Aniara föddes

Berättelse

Det var en mörk augustinatt år 1953. Stjärnorna lyste klart över Harry Martinsons hem, och han hade gått ut för att titta på himlen. Vid det här laget var han 49 år gammal och en hyllad poet, men just den här natten var han framför allt en nyfiken människa med ett teleskop. Astronomi hade fascinerat honom hela livet, och han läste gärna populärvetenskapliga böcker om stjärnor, atomer och universum.

Han riktade teleskopet mot himlen och letade tålmodigt bland stjärnorna. Plötsligt fångade han ett svagt, dimmigt ljus långt bortom de vanliga stjärnorna. Det var Andromedagalaxen, en hel galax långt utanför vår egen Vintergata. Det ljus han såg i sitt teleskop hade färdats genom rymden i ofattbart många år innan det till slut nådde fram till hans öga. Synen grep tag i honom på ett sätt han inte kunde skaka av sig.

I det ögonblicket kände Harry hur svindlande stor rymden var, och hur liten människan var i jämförelse. Tankarna drogs samtidigt till hans egen tid. Andra världskriget låg nära i minnet, det kalla kriget pågick och många levde med en ständig fruktan för atombomben. Vart var mänskligheten egentligen på väg? Kunde tekniken som människan byggt en dag vända sig mot henne själv?

Ur dessa frågor växte en idé fram. Harry började föreställa sig ett enormt rymdskepp som lämnar en jord förstörd av människan, på väg mot en annan planet. Men något går katastrofalt fel. Skeppet slås ur kurs och kan inte vända om. I stället driver det rakt ut i den oändliga, tomma rymden, med tusentals passagerare som aldrig kommer hem. Ombord finns en gåtfull maskin, miman, som visar människorna bilder av allt det vackra de har förlorat.

Harry skrev som i feber. De första sångerna kom snabbt, nästan av sig själva, och redan i november samma år publicerades de i diktsamlingen *Cikada*. Tre år senare, 1956, var hela verket färdigt. Det fick namnet *Aniara* och växte till 103 sånger.

Boken blev Harry Martinsons mest berömda verk och lästes över hela världen. På ytan handlar den om ett rymdskepp, men egentligen handlar den om något mycket större: om människans ensamhet, om hennes plats i ett oändligt universum, och om rädslan att förstöra den enda värld vi har. Allt detta började en stilla natt, med en man, ett teleskop och en avlägsen galax.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
hyllad	mycket beundrad och uppskattad
populärvetenskaplig	som förklarar vetenskap på ett enkelt sätt för vanliga läsare
rikta	vända något mot ett mål

ORD	FÖRKLARING
Vintergatan	den galax som vår jord och sol tillhör
ofattbart	så stort eller mycket att man inte kan förstå det
svindlande	så stort eller högt att man nästan blir yr
det kalla kriget	den spända tiden mellan öst och väst efter 1945
fruktan	stark rädsla
slås ur kurs	Han lät sig inte slås ur kurs av kritiken.
gåtfull	svår att förstå, full av hemligheter
som i feber	mycket snabbt och ivrigt, nästan utan kontroll
avlägsen	mycket långt borta

Läsförståelsefrågor

1. Hur gammal var Harry Martinson den här natten?
 1. 19 år
 2. 49 år
 3. 74 år
2. Vad hade fascinerat Harry hela livet, vid sidan av att skriva?
 1. Astronomi och universum
 2. Att segla
 3. Måleri
3. Vad var det dimmiga ljuset som han fångade i teleskopet?
 1. Ett rymdskepp
 2. Andromedagalaxen
 3. Norrskenet
4. Vad händer med rymdskeppet i *Aniara*?
 1. Det landar lyckligt på en ny planet
 2. Det slås ur kurs och driver ut i rymden
 3. Det vänder hem till jorden igen
5. När publicerades hela verket *Aniara*?
 1. 1953
 2. 1956
 3. 1974
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Harry läste populärvetenskapliga böcker om stjärnor och atomer.
 2. De första sångerna i *Aniara* tog många år att skriva.
 3. Ombord på rymdskeppet finns en maskin som kallas miman.
 4. Harry byggde teleskopet själv.
7. Förklara med egna ord varför Harry kände sig liten den här natten.
8. Texten kopplar ihop Harrys syn i teleskopet med rädslan för atombomben. Hur hänger de två sakerna ihop i berättelsen?
9. *Aniara* sägs egentligen handla om "något mycket större" än ett rymdskepp. Vad menas med det? Ge minst ett exempel ur texten.

Facit

1. b
2. a
3. b
4. b
5. b
6. 1. ja b) nej (de första sångerna kom snabbt, nästan av sig själva) c) ja d) det står inte i texten
7. Exempel på svar: När han såg en hel galax långt bortom vår egen förstod han hur enorm rymden är. Mot något så oändligt stort kändes människan väldigt liten.
8. Exempel på svar: Synen av den oändliga rymden fick honom att tänka på sin egen tid, med kalla kriget och rädslan för atombomben. Han undrade om människans teknik kunde förstöra jorden – och just det blev temat i dikten om rymdskeppet som lämnar en förstörd jord.
9. Exempel på svar: Den handlar om människans ensamhet, om hennes plats i ett oändligt universum och om rädslan att förstöra den enda värld vi har. Rymdskeppet är bara en bild för dessa större frågor.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten skildrar idéns födelse och kompletterar biografien, som nämner *Aniara* men inte hur verket kom till. Skriven i preteritum – passar för att öva dåtid och bisatser (eftersom, medan, innan). Tema: hur en konstnär förvandlar en upplevelse och sin samtids rädslor till ett konstverk. Inferensfrågorna 8–9 kan med fördel diskuteras i par först.

Diskussionsfrågor

- *Aniara* handlar om rädslan att förstöra vår enda jord. Vilka av dagens frågor påminner om den rädslan?
- Harry förvandlade en upplevelse en natt till ett helt diktverk. Hur kan en enda upplevelse förändra hur man ser på livet?
- Tror du att människan en dag kommer att resa långt ut i rymden? Vad skulle vara svårt med det?
- **Skriv (4 meningar):** Beskriv en upplevelse i naturen som gjorde starkt intryck på dig. Vad såg eller kände du, och varför fastnade det?

Källor och faktagranskning

- Wikipedia: Harry Martinson – https://en.wikipedia.org/wiki/Harry_Martinson

- NobelPrize.org: Harry Martinson – Biographical – <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1974/martinson/biographical/>
- Encyclopaedia Britannica: Harry Martinson – <https://www.britannica.com/biography/Harry-Martinson>
- Svenskt Biografiskt Lexikon: Harry E Martinson – <https://sok.riksarkivet.se/sbl/Artikel/9140>
- Nationalencyklopedin (NE): Harry Martinson – <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/harry-martinson>

Fakta granskad i juni 2026. Nyckelfakta: Harry Martinson föddes 6 maj 1904 i Jämshögs socken (Nyteboda), Blekinge, och dog 11 februari 1978 i Stockholm (självskott på sjukhus). Fadern dog 1910, modern reste till USA 1911, och Harry blev sockenbarn (utackorderad). Han var till sjöss cirka 1920–1927. Genombrott med diktsamlingen *Nomad* (1931). Självbiografisk roman *Nässlorna blomma* (1935). *Vägen till Klockrike* (1948). Verseposet *Aniara* (1956). Invald i Svenska Akademien 1949. Nobelpriset i litteratur 1974, delat med Eyvind Johnson; valet kritiserades eftersom båda var akademiledamöter. Gift med Moa Martinson (1929–1940) och därefter Ingrid Lindcrantz (1942–1978). Osäkerhet: exakta årtal för sjömanslivet anges något olika i olika källor (1919/1920–1926/1927); fotots fotograf är okänd men bilden är konstaterat public domain.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.